
Nostalgi

HAR DU LEST?

nostalgi (av gr. "hjemkomst") *hjemlengsel; lengsel tilbake til en tidligere del av ens liv eller en tidligere tid; romantisering av det forgangne.*

Så kortfattet og abstrakt omtales nostalgi i siste utgave av Store Norske Leksikon (1).

Begrepet har hatt et langt mer konkret og medisinsk innhold i tidligere tider. I 1678 forsvarte den unge sveitsiske legen Johannes Hofer sin avhandling om nostalgi i Basel. Med det ble et velkjent følelsesmessig fenomen gjort til et medisinsk problem og til et objekt for vitenskapelig analyse. Hofer fastslo at sveitsiske ungdommer som drog utenlands som soldater eller studenter, bokstavelig talt ble syke av hjemlengsel. Tidlige sykdomstegn var isolasjonstendens, melankoli, søvnevansker og nedsatt matlyst. Etter hvert oppstod apati og feber og en rekke mer eller mindre dramatiske symptomer. Prognosen var dyster og dødelig utfall forekom ikke sjelden. Midlertidig kunne plagene lindres med årelating, søvnmiddel og febernedsettende medikamenter, men det fantes bare en virkelig behandling: hjemsending.

Karin Johannisson ser denne måten å oppfatte nostalgi på som en del av den medikaliseringebølge som rullet over Europa på 1600-tallet. I denne boken gjennomgår den produktive og velformulerte svenske professoren i idéhistorie i Uppsala nostalgis historie og utvikling. Fra å ha vært en medisinsk diagnose ble nostalgi på 1800-tallet et sosial fenomen, og i løpet av de siste 100 årene har begrepet tapt status som en ekte følelse. I dag brukes ordet nesten bare i overført betydning og oftest litt nedlatende om noe eller noen som ikke helt henger med i den akselererende utviklingen.

Men nostalgibegrepet finnes fortsatt i den medisinske litteratur. I Tidsskriftet har jeg funnet to artikler om nostalgi fra de siste tiårene. I 1961 beskrev Halvor Sandelien nostalgi hos gamle (2). I alders- og sykehjem og i geriatriske avdelinger er noe av det vanskeligste å gi opp håpet om å komme tilbake til hjemmet, til sine nærmeste og sine kjære eiendeler. "Det er blitt sagt at mens de unges problem er "å finne seg selv", er det de gamles bekymring hvordan de skal unngå "å miste seg selv", skriver Sandelien (2). Karel Danek belyser mange av nostalgis ytringsformer gjennom tidene i en artikkel i 1988 (3). Han understreker at menneskets bindinger ikke bare gjelder det fysiske hjem, men like mye den kulturelle opprinnelsen gjennom språk og litteratur. Danek anbefaler "biblioterapi". Gjennom lesning kan nostalgien dempes og han hevder at for hver nostalgi finnes det et dikt.

Kanskje er Johannissons bok i seg selv et terapeutikum. Det gjør i hvert fall godt å lese bøker som setter ord og fenomener inn i en sammenheng. Mennesket er nemlig stort sett det samme i dag som på Hofers tid på 1600-tallet. ”Menneskenes hjerter forandres aldeles intet i alle dage,” som Sigrid Undset formulerte det. Det er alt omkring oss som har endret seg. Deriblant altså vår forståelse av nostalgi. For nostalgien eksisterer fortsatt som en lengsel etter noe vi har forlatt, noe trygt og godt som vi savner. Karin Johannisson viser gjennom denne boken hvordan følelser har sin egen historie. Dette er ikke bare lærerik og perspektivrik lesning, det er også fascinerende og morsomt.

MagneNylenna

Tidsskriftet

LITTERATUR

1. Aschehoug og Gyldendals Store Norske Leksikon. Oslo: Kunnskapsforlaget, 1998.
 2. Sandelien H. Nostalgi hos gamle. Tidsskr Nor Lægeforen 1961; 81: 1669 – 73.
 3. Danek K. Nostalgiens historie ikke bare tre hundre år. Tidsskr Nor Lægeforen 1988; 108: 3217 – 21.
-

Publisert: 30. juni 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.